

contains this aiming for success as its measure and a predetermined scale. Success is the second name of innovation. For innovation the process itself acquires significance insofar as it leads to the result. For creative activity result is contained in the process. Activity here is viewed as a self-activity. Therefore, to some extent success here is contained in the process of activity, but not at the end of the activity. When culture, thought, creativity become a commodity, creativity becomes innovation. Activism of innovation darkens the facets of being of those things that cannot be utilized.

Key words: success, creativity, innovation, the end of history, act, result.

Стаття надійшла до редколегії
19.02.2016 р.

УДК 37.03ББК74.200Д.84

Оксана Сохацька

Вплив сім'ї на професійне самовизначення та ціннісні орієнтації молодого покоління

Статтю присвячено проблемі освітніх мотивацій та ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. Розкрито суть і зміст поняття освіти цінностей, ціннісних орієнтацій, мотивів, професійної діяльності. Зазначено, що в нинішніх умовах здобуття освіти перестає сприйматися суспільством як характеристика певного життєвого етапу, а перетворюється на універсальну цінність, до якої індивід звертається впродовж усього життя. Висвітлено роль сім'ї у професійному самовизначенні та встановленні ціннісних орієнтацій молоді. Навчально-виховний процес – специфічний засіб залучення студентів до системи пізнавально-духовної діяльності, яка передбачає творче обґрунтування наукового світогляду, методологічної культури мислення й діяльності, духовного наслідку світової культури, важку працю для оволодіння загальнонауковими та професійними знаннями, умінням мислити, перетворюватися на людину, що мислить для того, щоб пізнати навколишній світ і саму себе.

Ключові слова: система цінностей, освіта, особистість, інтеграція, інформаційне суспільство, професійна діяльність, навчально-виховний процес, культура мислення, духовність.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасному суспільстві досягнуто великих успіхів у переході до соціальної однорідності, створенні рівних умов для розвитку особистості, накопичення знань молодими людьми із різних соціальних прошарків. Найбільш суттєві із соціальних відмінностей – різниця між містом і селом, різниця за характером праці – дають змогу диференціювати населення на певні категорії, верстви і, відповідно, соціальні типи сімей. Як показали соціологічні дослідження, сім'я займає провідне місце серед факторів формування професійної орієнтації студентів. Сім'я – найбільш значне соціокультурне мікросередовище, у яке потрапляє дитина і в якому не тільки формуються її інтелектуальні, емоційні й вольові якості, а й передаються певні потреби та ціннісні орієнтації. Саме в сім'ї особистість засвоює конкретні зразки поведінки, психології, рівень життєвих орієнтацій, що притаманні членам сім'ї. Засвоєні в сім'ї цінності й установки у сфері праці найбільш яскраво проявляють себе в момент професійного та соціального самовизначення особистості.

Мета нашого соціологічного дослідження – розкрити специфіку впливу професійно-кваліфікованого, освітнього рівня в сім'ї на трудове самовизначення, ціннісні орієнтації молоді, які виступають як критерії вибору професії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Відповідно до мети дослідження, сім'ї опитаних випускників шкіл Києва були розподілені на групи (типи) залежно від професійної належності батьків, рівня їх спеціальної і загальної освіти, категорії і посади. Всього було виділено чотири типи сімей: малокваліфікованої фізичної праці (професії без категорії чи I–II категорії); кваліфікованої фізичної праці (III–IV категорії); малокваліфікованої розумової праці (професії, які не вимагають середньої спеціальної освіти); кваліфікованої розумової праці (професії, які вимагають середньої спеціальної чи вищої освіти). Потрібно зауважити, що шкали

кваліфікованих типів сімей, які зайняті переважно фізичною чи переважно розумовою працею, не збігаються між собою, оскільки ідентичні позиції кожної з двох шкал фіксують зовсім не рівнозначні рівні складності праці, бо розумова праця більш складна, вимагає більшої підготовленості працівника.

У тому разі, якщо сім'я належала до гетерогенно-кваліфікованого типу, то її відносили до одного із чотирьох перерахованих вище типів сімей, беручи за основу більш високе професійно-кваліфіковане становище одного з батьків. Можливість такої процедури підтверджена емпіричним виявленням фактом домінантного впливу більш високої професійно-кваліфікованої позиції одного з батьків на трудове самовизначення молоді. У результаті трудове самовизначення вихідців із гетерогенних сімей здійснюється так, ніби рівні кваліфікації батьків однакові.

Актуальність вивчення внутрішньокласових відмінностей, їхнього впливу на соціально-професійне самовизначення молоді зумовлене не тільки тим, що в низці досліджень зафіксовано суттєвіші відмінності за деякими параметрами всередині класів та соціальних груп, ніж між класами і соціальними групами, а й тим, що диференціація за характером праці, за рівнем культури й освіти, за ступенем участі в управлінні суспільством зберігається і в класово-однорідному суспільстві, причому упродовж певного часу ці форми некласової диференціації будуть мати соціальне значення.

Орієнтація на професії висококваліфікованої розумової праці типова для молоді. Випускники середніх шкіл зазвичай прагнуть до виконання такої роботи, яка б була для них цікавою, вимагала творчого пошуку, відкривала перспективи постійного професійного вдосконалення. Ці характеристики праці вони пов'язують часто лише з розумовою діяльністю, із вищою освітою і працею в невиробничих галузях народного господарства. Проте в народному господарстві зберігається потреба в робочих кадрах усіх кваліфікованих рівнів. Потрібно сказати, що питання щодо професійної орієнтації молоді і її відповідності потребам суспільства обговорюється в періодиці та науковій літературі вже давно.

Значний вплив внутрішньокласових відмінностей частково професійно-кваліфікованого типу сім'ї емпірично фіксується при дослідженні соціально-професійних орієнтацій випускників середніх шкіл (табл. 1).

Соціально-професійні орієнтації випускників середніх шкіл залежно від кваліфікаційного типу сім'ї, %

Таблиця 1

Типи сімей	Вибір професії				
	робітника	службовця неспеціаліста	службовця із середньою спеціальною освітою	службовця з вищою освітою	інші
Малокваліфікованої фізичної праці (I–II категорії; без категорії)	28,1	6,2	6,2	59,4	0,1
Кваліфікованої фізичної праці (III–IV категорії)	19,2	0,9	13,7	65,1	1,1
Малокваліфікованої розумової праці (професії, які не вимагають середньої спеціальної освіти)	10,9	1,8	21,8	65,4	0,1
Кваліфікованої розумової праці (професії, які вимагають середньої спеціальної чи вищої освіти)	4,5	1,2	6,6	87,3	0,4

Отримані дані свідчать, що орієнтації на робітничі професії дотримується майже третина вихідців із сімей малокваліфікованої фізичної праці й тільки 4 % – із сімей кваліфікованої розумової праці. Домінує ж серед вихідців з усіх «кваліфікованих» типів сімей орієнтація на професії службовця з вищою освітою (тобто висококваліфікованої розумової праці), проте і в межах цієї орієнтації є відмінності, зумовлені типом сім'ї. Так, майже всі вихідці із сімей кваліфікованої розумової праці вибирають професії аналогічного кваліфікованого рівня (87,3 %), серед вихідців із сімей малокваліфікованої фізичної праці частина, яка притримується такої орієнтації, значно менша – 59 %.

Останнім часом і суспільна думка, і думка авторитетних науковців зводиться до того, що потрібно формувати прагнення до освіти у всіх без винятку категорій молоді. Стимулювати в молоді прагнення до знань – важливе соціальне завдання. Курс на загальну середню освіту гарантує високий рівень соціальної зрілості тієї молоді, яка поповнює найменш кваліфіковані верстви робітників. Крім того, уведення загальної середньої освіти – важливий фактор забезпечення соціальної рівності при професійному самовизначенні молоді, частково її орієнтації на професії висококваліфікованої праці. Деякі дослідники високий відсоток випускників загальноосвітніх шкіл, які орієнтуються на вступ до ВНЗ, розглядають як негативне явище. Такий підхід надто поверховий. Негативна не орієнтація на ВНЗ як прагнення до більш високого рівня знань, кваліфікації, а домінування соціальної орієнтації над професійною, коли прагнуть вступити в будь-який ВНЗ, аби мати диплом [18, с. 86–88].

У нинішній ситуації більш правильним і соціально перспективним є погляд М. Х. Тітми про недопустимість рекомендацій, які спрямовані на «зниження» очікувань і прагнень молоді у сфері освіти та праці, оскільки це призведе до великої пасивності тих груп молоді, які і без того не прикладають максимальних зусиль для підвищення свого освітнього й кваліфікаційного рівня.

Проведений аналіз соціально-професійних орієнтацій випускників середніх шкіл показав, що у свідомості молоді не виражена різниця, яка ще є між різними соціальними типами сімей і яка справді суттєво впливає на успішність реалізації життєвих планів. Для показовості це положення можна виразити в індексах асоціації. Такий вірогідний показник, який демонструє вплив професійно-кваліфікаційної позиції батьків на спроби дітей здобути ту чи ту освіту, розрахований на основі результатів порівняльного міжнародного аналізу. Для молоді нашої країни розподіл його залежно від професійного статусу батьків був такий: батьки – некваліфіковані робітники – для їх дітей індекс вірогідності отримання вищої освіти 0,41; батьки – висококваліфіковані робітники – 1,06; батьки – службовці без спеціальної освіти – 2,09; батьки – службовці з вищою освітою – 3,87. Таким чином, зі збільшенням професійно-кваліфікаційного рівня батьків збільшується вірогідність отримання вищої освіти для дітей. Це явище зумовлене тим, що в процесі соціально-професійної орієнтації молоді проявляється загальна суперечність. Існує нерівність у матеріальному й культурному рівнях різних категорій населення, а всередині їхніх сімей – рівень у доступі до культурних благ у різних населених пунктах (село, мале місто, велике місто) відбивається на мірі розкриття здібностей дітей та підлітків, особливо на рівні підготовки молоді до моменту життєвого самовизначення. Сучасне суспільство ставить перед собою завдання переміщення до більш повної соціальної рівності, до дедалі повнішого розкриття здібностей свого громадянина. Так, наприклад, сьогодні під час прийому у ВНЗ потрібно виходити із рівня підготовленості абітурієнтів, із рівня їх фактичних знань. Ліквідація цієї суперечності досягається через подальше вирівнювання матеріальних і культурних умов життя всіх верств суспільства, яке може бути здійснене на шляху прискореного розвитку виробничих сил, науки і культури. Приймаючи сьогодні у виші найбільш підготовлених, суспільство прагне забезпечити цей прискорений розвиток.

Вплив професійно-кваліфікаційного, освітнього рівня сім'ї на професійне самовизначення молоді здійснюється у двох напрямках. Від сім'ї, по-перше, багато в чому залежать об'єктивні умови інтелектуального розвитку дитини та рівень отриманих знань, якими вона володітиме від часу професійного самовизначення, вибору життєвого шляху. Опосередковано, через соціокультурне середовище сім'ї, яке формують батьки, діти стають пов'язані з характером праці, рівнем кваліфікації батьків. Справа в тому, що зайнятість певною діяльністю розвиває в людини одні якості, у той час як інші залишаються менш розвинутими чи зовсім не розвиваються. Отже, наслідки закріплення за конкретним видом праці для особистості визначаються тим, наскільки цей вид праці універсальний, тобто якою мірою він поєднує в собі фізичну і розумову, практичну і теоретичну, організаційну і виконавчу діяльність. Чим більш універсальна, з цього погляду, праця, тим різнобічніше розвивається особистість працівника. Культурно-виховний потенціал сім'ї, де батьки зайняті кваліфікованою розумовою працею, виявляється багатшим за своїми можливостями, ніж у сімей малокваліфікованої фізичної і розумової праці. Різниця в успішності у вихідців із різних професійно-кваліфікаційних, освічених типів сімей проявляється вже на рівні початкових класів загальноосвітньої школи і зберігається протягом усього періоду навчання в ній.

У сучасному суспільстві зростає фактичний рівень освіти й культури кожного нового покоління, росте і матеріальний рівень сімей. Але для підвищення соціокультурного потенціалу відсталих із цього погляду сімей потрібен довгий проміжок часу, і рівність їх у матеріальному становищі не розв'яже проблем.

У сім'ї не тільки закладаються інтелектуальні, пізнавальні основи особистості; інший напрям її впливу – це формування певних потреб, ціннісних орієнтацій особистості, на основі яких складається профорієнтація, що її розуміють як сформоване ставлення до професій, як готовність вибрати певну професію й особисті плани її здобуття.

Тип сім'ї як специфічне мікрокультурне середовище – це, безумовно, тільки один із факторів, які детермінують систему ціннісних орієнтацій особистості. Остання складається також під впливом шкільного колективу, засобів масової інформації, оточення однолітків. Однак ще немає досліджень, у яких би визначалося значення кожного фактору у формуванні соціально-професійної орієнтації молоді. Можна припустити, що ефективність впливу сім'ї, школи на формування ціннісних орієнтацій залежить від ступеня поваги й довіри, які відчуває індивід до джерела інформації. І сім'я як транслятор ціннісних уявлень займає друге місце. На першому місці за ступенем довіри й поваги до отриманої інформації про професії стають безпосередні представники цих професій.

Зупинимося на ціннісних орієнтаціях, які пов'язані зі сферою трудової діяльності. Це уявлення про значення, яке мають різні сторони трудової діяльності; система, яка динамічно реагує на зміни в реальному трудовому процесі й умовах його перебігу.

Соціологічні дослідження, які проводилися в нашій країні, показують зростання значущості праці для людей – праця із зовнішньої необхідності, із засобу існування щораз більше перетворюється в першу життєву потребу людини.

Емпіричні дослідження дали змогу виокремити такі важливі ціннісні компоненти ставлення до праці, як зміст праці, її оплата й суспільна значущість. На основі цих компонентів А. Г. Здравомислов побудував системне пояснення трудової мотивації. Згідно з його концепцією заробітна плата – відправна точка мотивації праці, оскільки забезпечує людині можливість матеріально існувати. Але для людини з розвинутим прагненням процес праці набуває самостійної цінності внаслідок інтересу до змісту самої праці. Таке ставлення до праці в нашому суспільстві соціально схвалюється. Звідси новий вид мотивації праці – внутрішньокolleктивні відносини, повага оточення за добре виконану роботу. Таким чином, у працівників виникає усвідомлення єдності своїх інтересів і інтересів колективу. Усвідомлення змісту своєї праці, її суспільної значущості «ніби піднімає всю систему мотивів на новий рівень». На цьому етапі розвитку нашого суспільства соціологічні дослідження фіксують наявність певної кількості типологічних груп працівників, у яких домінують цінності різних рівнів системного пояснення трудової мотивації. Домінування якихось певних цінностей зумовлюється різними характеристиками працівників: демографічними, освітніми, кваліфікаційними та ін.

Система цінностей, яка склалася у працівників певного кваліфікаційного рівня, зокрема й у сфері праці, транслюється через соціальний інститут сім'ї в наступне покоління. Основним способом трансляції соціальних цінностей і формування суб'єктивного ставлення до праці є словесна передача її соціальної значущості. У якому напрямі сім'я впливає на потребу дітей у праці, особливості цього впливу залежно від професійно-кваліфікаційного й освітнього типу сімей?

Як видно із даних таблиці 2, для старшокласників характерний високий рівень інтеграції ціннісної орієнтації у сфері праці. Для десятикласників зі всіх типів сімей однією з провідних цінностей є «повна реалізація свого творчого й інтелектуального потенціалу» (табл. 2).

Таблиця 2

**Ранговий розподіл цінностей професійної діяльності одинадцятикласників
із різних типів сімей**

Цінності професії	Типи сімей							
	I		II		III		IV	
	%	ранг	%	ранг	%	ранг	%	ранг
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Реалізувати свої фізичні можливості, вольові якості	39,4	1	24,7	5	29	3	19,7	5
Досягти високого суспільного становища, отримати визнання оточення	18,1	5	11	6	10,9	5	11,9	6
Працювати в хороших умовах, щоб робота не була втомливою	21,2	4	33,9	2	29	3	23,9	4

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Отримувати хороший заробіток	21,2	4	32,1	3	32,7	2	34,7	2
Проявляти творчу ініціативу, повністю розкрити інтелектуальні можливості	33,3	2	39,4	1	50,9	1	59,1	1
Зберегти достатньо часу й енергії для відпочинку (непрофесійної діяльності)	30,3	3	25,7	4	25,4	4	31,9	3

Цінність високої зарплатні молодь із двох типів сімей розумової праці ставить на друге місце, а для вихідців із сімей переважно фізичної праці вона відходить на третє – четверте місце.

Серед усіх опитаних найбільші відмінності в структурі цінностей спостерігаються в одинадцяти-класників із сімей малокваліфікованої фізичної праці. Серед них домінує така цінність, як «реалізація своїх фізичних можливостей, вольових якостей», відтісняючи на друге місце можливість творчої і інтелектуальної самореалізації.

Враховуючи специфіку малокваліфікованої праці, можна говорити про існування певного нахилу в ціннісній орієнтації між батьками цього типу сімей і дітьми. Останні професійно-кваліфікаційні типи сімей орієнтують своїх дітей відповідно до загальноприйнятої системи, яка характеризується спрямованістю на творчий характер праці, розкриття інтелектуальних здібностей. Потрібно зазначити, що ієрархія ціннісних орієнтацій у сфері праці не може бути розподілена на всіх школярів.

Викликає занепокоєння той факт, що в більшій частини випускників шкіл зі всіх професійно-кваліфікаційних типів сімей (від 25,4 до 31,9 %) високе (третє і четверте) місце займає цінність невтмовливого характеру праці, яка дає змогу «зберегти багато часу й енергії для відпочинку». Отже, праця виконує інструментальну функцію (тобто виступає як засіб для досягнення інших цінностей, які містяться поза сферою праці).

Навіть у тому випадку, якщо за подібною орієнтацією стоїть бажання всестороннього розвитку особистості (а поза сферою діяльності воно може виникати здебільшого як використання культурних цінностей), така спрямованість інтересів не зовсім соціально бажана, бо тут відсутня споглядальна функція, яка можлива тільки в праці.

Аналогічну тенденцію в ієрархії професійних цінностей виявили відомі соціологи у студентської молоді. Як зазначає Л. Я. Рубіна, інструментальне ставлення до праці «...у перспективі буває зв'язане з трудовою діяльністю, а це свідчить про неправильне ставлення до соціального самоврядування, яке необхідно долати за допомогою певних засобів».

Отже, четвертий професійно-кваліфікаційний тип сім'ї, який характеризується більш високим кваліфікаційним і освітнім рівнем, передає своїм дітям краще сформовані, чіткіші орієнтації на творчість у праці, демонструючи цим професійні цінності.

Сьогодні освітня мотивація студентської молоді визначається насамперед соціальними суперечностями між підвищеними вимогами суспільства до рівня освіти і недостатнім соціальним попитом щодо значної частини молодих фахівців, а відповідно, неможливістю здійснення частиною випускників ВНЗ ефективної вертикальної мобільності на базі отриманих знань і навичок. У свою чергу ця невизначеність соціальної і професійної перспективи значної частини студентства обумовлює зростання значущості формальних ознак для мотивації здобуття вищої освіти. Молодь розуміє, що система вищої освіти виступає головним соціальним середовищем формування нової управлінської еліти. Безперспективність кар'єрного росту без наявності вищої освіти чітко усвідомлює більшість молодих людей під час вступу до ВНЗ. Прагнення здобути вищу освіту, незважаючи на відсутність гарантій працевлаштування, є вагомою передумовою для підвищення загальної ефективності та якості вищої освіти. Однак при цьому актуалізується небезпека перетворення системи вищої освіти на шаблонну систему, не здатну відповідати потребам часу.

Головними мотивами професійного самовизначення є висока заробітна плата, стабільність; мало цікавить випускників можливість розкриття й застосування своїх здібностей, результати роботи. Існує дисбаланс між професійними намірами молоді й попитом на ринку праці (вона майже не обирає класичних професій у промисловості, будівництві, сільському господарстві, сфері культури).

До вступу в навчальний заклад молоді люди зазвичай не враховують такого важливого моменту, як тривалість і стабільність професійних інтересів, не зіставляють індивідуальних особливостей

(здібностей, особистих якостей) зі специфікою обраної професії. Замість цього молодь керується уявленнями про найзагальніші характеристики праці, які в соціальній дійсності виступають основою соціальної диференціації.

Висновки. Вибір навчального закладу не рівнозначний вибору професії, процес професійної орієнтації триває і на другому етапі соціально-професійного становлення. Під час візуального етапу відбуваються коригування, уточнення поглядів молодої людини на зміст майбутньої професійної реалізації й самоутвердження в ній. Не ставлячи знака рівності між мотивами обрання майбутньої професії та подальшою професійною діяльністю, можна припустити, що ступінь задоволеності індивіда професією залежить від адекватності його очікувань її реальним властивостям. До того ж, під час навчання різні типи й варіанти планів на майбутнє починають дедалі більше залежати від візуальної ситуації, успішності, ступеня задоволеності обраною професією, перспективою майбутньої діяльності.

Джерела та література

1. Аза Л. О. Особливості професійного самовизначення молоді / Л. О. Аза // Філософ. і соціал. думка. – 1989. – № 6. – С. 1–9.
2. Афонин А. С. Основы мотивации труда / А. С. Афонин. – Киев, 1994. – С. 30–35.
3. Гавриленко І. М. Соціологія освіти : навч. посіб. / І. М. Гавриленко, О. Л. Скідін. – Запоріжжя : ЭТТО-ПРЕСС, 1998. – 296 с.
4. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха ; Ин-т философии. – Киев : Наук. думка, 1988. – 142 с.
5. Долбик-Воробей Т. А. Жизнь студента сегодня: учеба, семья, профессия / Т. А. Долбик-Воробей // Народонаселение. – 2003. – № 1. – С. 81–86.
6. Макоїд Н. Методика і результати вивчення мотиваційної сфери студентів / Н. Макоїд // Вища освіта України. – 2002. – № 1. – С. 65–70.
7. Резник С. Д. Профессиональная подготовка молодежи / С. Д. Резник, С. Макарова // Народонаселение. – 2003. – № 1. – С. 60–73.
8. Скютнева С. В. Гендерные аспекты жизненного самоопределения молодежи / С. В. Скютнева // Социс. – 2003. – № 11. – С. 73–78.
9. Сорокина Н. Д. Перемены в образовании и динамика жизненных стратегий студентов / Н. Д. Сорокина // Социс. – 2003. – № 10. – С. 55–61.
10. Социальные системы образования // Социология молодежи. – СПб., 1996. – С. 124–154.
11. Старостина Т. В. Вузы на рынке образовательных услуг / Т. В. Старостина // Социс. – 2003. – № 4. – С. 121–126.
12. Суїменко Е. Особливості працевлаштування столичної молоді України / Е. Суїменко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 2. – С. 160–183.
13. Тойнби А. Дж. Постигание истории / А. Дж. Тойнби. – М., 1991. – С. 626.
14. Токарев Р. В. Життєві та професійні орієнтації студентської молоді / Р. В. Токарев // Філософ. і соціол. думка. – 1996. – № 7–8. – С. 166–172.
15. Трофимов А. Б. Отношение обучаемых к современным информационно-педагогическим технологиям / А. Б. Трофимов // Социс. – 2002. – № 2. – С. 128–131.
16. Чанин Л. Г. Альфред Шюц и социология повседневности / Л. Г. Чанин // Современная американская социология. – М., 1994. – С. 184.
17. Чердниченко Г. А. Личные планы выпускников средних учебных заведений (сравнительный анализ) / Г. А. Чердниченко // Социс. – 2001. – № 12. – С. 108–115.
18. Шурыгина Н. Н. Жизненные стратегии подростков / Н. Н. Шурыгина // Социологические исследования. – 1999. – № 5. – С. 60.
19. Яковенко А. В. Вплив суспільних чинників на студентську молодь (мотиваційний аспект) / А. В. Яковенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 82–88.
20. Яковенко А. В. Получение диплома как мотивация к обучению в вузе – новые грани старой проблемы / А. В. Яковенко // Соціологічні дослідження : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-ту. – Луганськ : Вид-во СХУ, 2002. – № 1(2). – С. 44–49.

Сохацкая Оксана. Влияние семьи на профессиональное самоопределение и ценностные ориентации молодого поколения. Стаття посвящена проблеме образовательных мотиваций и ценностных ориентаций современной студенческой молодежи. Раскрывается сущность и содержание понятий *образование, ценности, ценностные ориентации, мотивы, профессиональная деятельность*. Подчеркивается, что создание человечеством глобальной и сложной техносферы, формирование социальных реалий информационного общества требует все большего количества людей, адекватных уровню ее сложности и перспективным возможностям. В статье подчерки-

вається, що в цих умовах отримання освіти перестає сприйматися суспільством як характеристика певного життєвого етапу, а перетворюється в універсальну цінність, до якої індивід звертається впродовж усього життя. Вища школа стає розглядатися як головний етап підготовки та адаптації молодих людей до реалій інформаційного суспільства: освітньо-виховний процес є специфічним засобом включення студентів до системи пізнавально-духовної діяльності, яка передбачає творче обґрунтування наукового світогляду, методологічної культури мислення та діяльності, духовної спадщини світової культури, важкий труд по засвоєнню загальнонаукових та професійних знань, виховання здатності мислити для того, щоб пізнати оточуючий світ та самого себе.

Ключеві слова: система цінностей, освіта, особистість, інтеграція, інформаційне суспільство, професійна діяльність, освітньо-виховний процес, культура мислення, духовність.

Sokhatska Oksana. The Influence of the Family on Professional Self-determination and the Value Orientation of the Younger Generation. The article is devoted to the educational motivations and values of modern students. The essence of the concept and content of education values, values, motives profession. It is emphasized that the creation of mankind and challenging global technosphere, forming social realities of the information society requires more and more people adequate level of complexity and promising opportunities. The article notes that in these circumstances to get education ceases to be perceived by society as a characteristic of a particular life stage and becomes a universal value, which addresses individual throughout life. High school was seen as the main stage of preparation and adaptation of young people to the realities of the information society. The educational process is a specific way to include students in cognitive-spiritual activity that involves creative scientific outlook study, methodological culture of thinking and spiritual consequences of World Culture, toil on the mastery of general scientific and professional knowledge, execution abilities to think, to turn into a man that thinks to know the surrounding world and himself.

Key words: values, education, identity, integration, information society, professional activities, educational process, thinking culture, spirituality.

Стаття надійшла до редколегії
15.02.2016 р.

УДК 340.12

Борис Чупринський

Соціум і право: філософсько-правовий аналіз

У статті розглянуто онтологічні аспекти взаємозв'язку соціуму і права, соціум як категорія філософії права, право як засіб упорядкування соціуму та філософсько-правове розуміння форм вираження права в сучасному соціумі. Досліджено соціально-ціннісні характеристики права та вплив чинників на правову свідомість особи й соціуму.

Ключові слова: соціум, мораль, право, філософія права, правова свідомість, правова культура, суспільні відносини, глобалізація.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах сучасного глобального соціуму новітні технології формують соціальний порядок, стрімко зростає законодавчий і загалом нормативно-правовий масив, право із суб'єктивної позиції загальнолюдської, соціокультурної цінності дедалі більше зміщується до позиції, яка визначається принципами людської діяльності. Людина стає «продуктом» цивілізації та соціальною субстанцією. Проблема співвідношення і взаємозв'язку соціуму та права потребує пошуку нових варіантів філософського осмислення.

Мета та завдання статті полягають у комплексному філософсько-правовому аналізі такого багатоаспектного правового явища, як взаємозв'язок соціуму і права.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У класичній філософській спадщині виділено дослідження соціальної структури суспільства і ролі держави, а саме: праці Арістотеля, Т. Аквінського, М. Бердяєва, Ю. Габермаса, Г. Гегеля, Т. Гоббса, Г. Гроція, Е. Дюркгейма, Ф. Енгельса, І. Канта, Г. Кельзена, О. Конта, Дж. Локка, Н. Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, Т. Парсонса, Платона, Ж.-Ж. Руссо, В. Соловйова, П. Сорокіна, Г. Спенсера, Ф. Тьонніса та ін.

